

CÎT DE NEGRU ESTE DRACUL LITERAR

Obişnuim să ne plîngem că revistele literare arată prea puţin interes literaturii dramatice şi teatrului. «Plîngerea» nu e fără obiect, dar lucrurile nu par a fi atât de îngrijorătoare. După ce a publicat o piesă de D.R. Popescu şi una de Gheorghe Şvarţ, ambele interesante, «România literară» îşi continuă, chiar fără un program anume, preocuparea pentru teatru. În numărul 33 decolpăr, în rubrici şi pagini dintre cele mai diverse, referiri la dramaturgie şi la spectacolul de teatru.

● O pagină întreagă despre o stagiune întreagă (Teatrul Naţional din Iaşi) scrie Valentin Silvestru cu bine cunoscutul său spirit sintetic şi polemic: «În cursul colocluiului desfăşurat la Iaşi s-a auzit şi un glas — paradoxal, al altminteri laborioasei secretare literare, deci al principalului consilier repertorial al actualei direcţii — cerînd ca oaspeţii să recomande noi piese străine, că „de autorii români ne-am cam săturat”. E greu de crezut — şi de acceptat». Carmen Firan, la rubrica ei de «cronică mondenă», face observaţii de fineţe cu privire la spectacolul de pe scenă («Le Théâtre d'Aujourd'hui» de **Monsieur Songe** la Bucureşti) şi la cel din sală: «Bătrîna fostă aristocraţie a Bucureştiului se delecta cu rafinatele expresii tranşante, snobii rîdeau tare la cîte o construcţie de jargon pentru a arăta că ştiu franţuzeşte».

● La rubrica «Radio», Antoaneta Tănăsescu se ocupă exclusiv de teatrul radiofonic şi, în final, aduce un elogiu actorilor: «Întră cu bunăvoie şi pasiune în rol şi în singurătatea bine apărută de publicitate a studioului de înregistrare se comportă exact ca pe scenă: ei creează o lume, dînd cuvîntului viaţă».

● Dar nu numai în locurile «previzibile» din revistă ne întîlnim cu teatrul. Într-un remarcabil eseu istoric, «**Oneste bibere**», Alexandru George pune în discuţie tezele privind poziţia «nenorocoasă» a României, aflată la intersecţia căilor europene, dar şi la periferia lumii civilizate. Criticul favorizează o imagine mai puţin întunecată decît aceea pesimistă şi izolaţionistă a naţionaliştilor vechi şi noi care, dintr-un fatalism anistoric, refuză posibilitatea contactelor cu Europa şi perspectiva dezmarginării. În acest context, care a fost rolul unor lucrări literare, în speţă al unor piese de teatru? «Asemenea realităţi trebuiesc subliniate mai ales pentru mediile literare, care-şi extrag uneori informaţia istorică din opere beletristice cu caracter prevalent naţionalist şi reacţionar, aproape întreaga noastră literatură „patriotică” din ultima noastră de ani avînd acest caracter şi perpetuînd clişee dintre cele mai pernicioase. Să ne gîndim numai

la **Vialcu Vodă**, o piesă de succes permanent, care jalonează toate momentele festive ale istoriei noastre încă de la premiera ei (1902). Şi asta în ciuda subiectului, mai degrabă lamentabil. Ea prezintă o imagine cu totul falsă a raporturilor politice externe ale Ţării Româneşti, sub domnia nebulosului voievod pe care autorul îl numeşte Vlaicu, extrapolînd în secolul al XIV-lea situaţii de la sfîrşitul secolului al XIX(-lea). Autorul piesei, Alexandru Davila (cărui i s-a contestat paternitatea piesei, printre altele, pe motiv că era un intelectual complet franţuzizat care nici nu ştia româneşte), a dat un concentrat unic de teme ale naţionalismului de moment românesc (era discipolul lui V.A. Urechia) pe care succesul piesei le-a generalizat, izbutînd să le infiltreze chiar în imaginarul popular».

● Un alt eseu, filosofic [**Reabilitarea întîmplării**], datorat lui Henri Wald şi tratînd problema raportului etern-efemer, cauzalitate-întîmplare, polemizează cu teoria lui Artaud asupra teatrului. «Teatrul cruzimii — scrie filozoful — deteriorează însăşi esenţa teatrului prin hipertrofierea spectacolului în paguba dialogului: îl transformă dintr-o oglindă critică a unei epoci într-o defulare populară, care descarcă în loc să încarce». Pornind de la ideea lui Artaud, cuprinsă în **Le Théâtre et son double** («Teatrul cruzimii îşi propune să recurgă la spectacolul de masă; să caute în agitaţia marilor mase, aruncate una împotriva alteia şi convulsionate, ceva din poezia care se află în sărbători şi în zilele, astăzi atât de rare, în care poporul coboară în stradă»), H. Wald observă: «Că despărţirea teatrului de vorbire şi coborîrea lui în stradă apropie pe oameni mai mult de necuvîntătoare decît de civilizaţie o dovedeşte şi predilecţia tiraniilor totalitare pentru forma masificanţă a festivităţilor, a parăzilor, a ceremoniilor, a demonstraţiilor etc. Prin însăşi esenţa lui, teatrul îşi are limbajul lui propriu, dar autonomia lui faţă de celelalte arte nu ajunge niciodată la independenţă. Cînd ajunge, încetează să fie teatru şi devine „happening...”, care confundă arta cu viaţa în detrimentul ambelor, deoarece arta nu mai poate înriuri viaţa şi viaţa nu mai poate deveni conştiinţă de ea însăşi:

arta nu este expresia vieţii, ci expresia unei individualităţi creatoare faţă de viaţă».

● În «Cronica ediţiilor», Z. Ornea se ocupă de **Dramaturgia lui Blaga**. Plecînd de la expresionismul dramaturgiei lui Blaga, de la înrudirea lui cu dramaturgia unor scriitori germani şi austrieci din anii '20, criticul deplînge nenorocul ca teatrul, ca şi poezia, lui Blaga, să nu fi fost traduse la vreme. «Am fi avut şansa recunoaşterii internaţionale a marii lor valori. Pentru că, nu mă îndoiesc, cunoscută atunci, în deceniile interbelice, opera literară blagiană s-ar fi impus şi dincolo de hotarele noastre, prin extraordinara ei valoare». Considerînd dramaturgia lui Blaga, prin piesele sale rezistente (criticul numeşte **Meşterul Manole** şi **Cruciada copiilor**), «mare literatură», Z. Ornea exprimă şi o rezervă: «Din păcate, în suferinţă vădită e teatralitatea acestei literaturi. E un teatru de lectură care e învins la înfruntarea cu scena. Au observat-o criticii timpului, o spun şi cei de azi, iar montările cu piesele lui Blaga recoltează, la început, succes de stimă, dar nu şi de spectatori».

● Ce mai putem citi despre teatru în acest număr din «România literară»? Într-un interviu cu Krzysztof Kieslowski (tradus din revista «Première»), regizorul polonez, autorul admirabilului **Decalog** transmis şi la televiziunea noastră, mărturiseşte că a început prin a studia, la şcoala de teatru a unui «vag unchi», decorurile teatrale, dar «nu voiam să fac decoruri ci să văd piese. Întruna, piese uluitoare. Discutam apoi toată noaptea. Dürrenmatt, Brecht...».

● În sfîrşit, la rubrica «Meridiane», o declaraţie a lui Edward Albee: «Sînt rare cazurile cînd pe Broadway se joacă o piesă serioasă. Costurile punerii în scenă sînt demenţial de mari. Publicul a fost şi el antrenat de critică pentru un gust mediocre. Nu există pe Broadway piese de Sofocle, Racine, Brecht, Pirandello sau Beckett. Piese serioase sînt jucate în universităţi, în teatre regionale subvenţionate sau pe mici scene experimentale. Nu scriu pentru publicul inert sau ca să plac criticii».

Prin urmare, un orizont teatral destul de amplu. Prin urmare, dracul (literar) nu-i chiar atât de negru: teatrul nu este ignorat.

D.S.